

Diplomová magisterská práce Jana Klofáče tematicky navazuje na DP Zuzany Korábové (obhájenou v září 2015) a dále rozvíjí koncept *intersémiotického překladu*. Ten definoval již roku 1959 R. Jakobson a od té doby se k němu více či méně okrajově vyjádřil značný počet translatologů, v neposlední řadě Jiří Levý (*Umění překladu*, 1983/1998/2012) a podrobněji Anton Popovič (*Komunikačné projekty literárnej vedy*, 1983: 92–94), ovšem doposud chyběla epistemologicky zřejmá a empiricky proveditelná metodologie, která by postuláty intersémiotického překladu učinila testovatelnými a tím vědecky ověřitelnými (Popperova břitva).

Po několika letech intenzivní četby a konzultací, mimo jiné s prof. Vlastimilem Zuskou, předním českým estetikem se specializací na film (např. *Kruté světlo, krásný stín. Estetika a film*, 2010), a rovněž na základě zkušeností práce Z. Korábové a z její obhajoby předkládá diplomant *empirickou, deskriptivní a neaxiologickou metodologii* zkoumání intersémiotického překladu. Pohledy filmové vědy, sémiotiky, adaptačních studií a dalších souvisejících oborů jsou bibliograficky vzaty v potaz, ovšem cílem práce bylo vypracovat *translatologickou metodologii* zkoumání intersémiotického překladu.

Vzhledem k zaměření na metodologii stojí teoretická stránka tématu v pozadí. O intersémiotickém překladu, transpozici, intersémióze (Torop 2002), transdukcii (Gorlée 2015) atp. byly napsány stovky, ne-li tisíce stran, ovšem takřka výhradně teoretické či esejistické povahy. Úkolem diplomanta bylo z této literatury učinit výběr relevantní pro účely výše definované metodologie a tu pak aplikovat při empirické komparativní analýze. Třebaže by bylo lze popsat dalších mnoho stran teoretickými úvahami, zejména ruminací „stavu zkoumané problematiky“, byl diplomant výslovně vyzván, aby se těmto svodům důsledně vyhnul.

Navíc, s ohledem na suboptimální povahu dělení DP na „teoretickou“ a „empirickou“ (neřku-li „praktickou“, sic!) část, bylo diplomantovi důrazně doporučeno, aby se takového strukturování práce vystříhal a vlastní teoretické úvahy omezil na minimum a sice v závěru práce. To mimochodem nejen zjasňuje celý přístup k tematice, ale přidává práci i na čtivosti, přesvědčivosti a vyzrálosti.

Téma intersémiotického překladu DP pochopitelně nevyčerpává, toho není schopna žádná jednotlivá práce, natož v rámci magisterského studia. **Zatímco Korábová (2015) se věnovala převodu pro divadlo, Klofáč (2018) zkoumá adaptaci filmovou. Obě práce tak společně vytváří tematický zárodek, který si žádá dalšího rozvíjení aplikací na jiné sémiotické systémy (např. rozhlasovou hru, komiks, zhudebnění, tanec apod.). Takto pojatý výzkumný záměr by pro českou translatologii, která již několik desetiletí metodologicky těží ze stále stejných (jakkoli excelentních) zdrojů, byl velmi žádoucí a obohacující.** Má-li být česká translatologie na mezinárodním kolbišti přínosná i do budoucna, nestačí pouze oživovat cenný (a nedocenitelný!) odkaz Levého a Popoviče, ale je třeba přicházet s novými přístupy, a zde se právě s *pražskou* tradicí sémiotiky a *českou* tradicí filmové vědy otevírají výrazné a široké obzory možností.

DP Jana Klofáče nutně a logicky vychází z principiální srovnatelnosti mezijazykového a intersémiotického převodu, kterou jako první, nikoli však jediný postuloval už Jakobson. Odkrývá však i principiální nesouměřitelnosti mezi oběma typy převodu, kam patří zejména (1) *očekávání* kladená na překlad versus na adaptaci a (2) komplexnost celého procesu vzniku adaptace oproti vzniku překladu, zejména pokud jde o počet a úlohu *aktérů* zapojených do procesu vzniku metatextu.

Ad 1) Pro naprostou drtivou většinu čtenářů (recipientů) překladu je překlad v užším slova smyslu vlastně *ne-adaptace*, tj. „co možná nejvěrnější“ převod výchozího textu (prototextu) do jiného sémiotického systému. Naopak adaptace sice musí udržet věrnost alespoň do té míry, aby ještě bylo možné poznat, že jde o vztah prototext–metatext (podle Genetta: hypertext–hypotext), ale naprostou (tzv. „otrockou“) věrnost od ní nikdo neočekává. Jinými slovy: některé (nekonstitutivní) posuny, které by překladateli zpravidla neprošly, jsou v adaptaci považovány za legitimní právě z důvodu rozdílných očekávání recipientů, pokud jde o věrnost originálu. Výše uvedené samozřejmě platí toliko v naší kultuře a v naší době – a mimoto ne ve stejné míře pro různé žánry (srov. např. DP Anny Hornofové z r. 2016 *Cenzura v českých překladech románu Vinnetou Karla Maye*).

Ad 2) Levý i Popovič překladatelský proces ukotvují v celém jeho socio-kulturním zázemí, od kulturní politiky (strany), přes výběr textu pro překlad, v dané době převládající normy a konvence, překladatelovu konkretizaci díla, reformulaci v cílovém jazyce (sémiotickém systému) až po úpravy redaktora (příp. cenzorů) a vydavatele, čtenářskou recepci a druhotnou metakomunikaci kritiky překladu. V tak široce pojatém procesu *metakomunikace* se na vzniku překladu podílí taktéž vícero aktérů, přičemž překladatelova úloha osciluje mezi ústředním prvkem procesu a *primus inter pares*. Překladatel vyvíjí metakreační úsilí a je autorem metakomunikátu, neboli metaautorem, byť zpravidla v rámci nepříliš širokých mantinelů.

Naopak adaptátorem je takřka výhradně skupina aktérů. Pokud empiricky analyzujeme adaptaci coby *produkt* (bez ohledu a často bez znalosti *procesu*), pak obvykle ani není možné stanovit, do jaké míry je metaautorem režisér, scénárista, jednotliví herci či jiní aktéři. Tento principiální rozdíl mezi překladem, jehož autorství je personálně přiřaditelné, a adaptací, která i navenek vystupuje jako skupinové úsilí (třebaže formálně se filmy připisují režisérům), hrozí zpochybnit plauzibilitu srovnávání obou typů převodu.

Posuzovaná diplomová práce si je tohoto nebezpečí plně vědoma a na základě instrukcí školitele jej „konstruktivně opomíjí“. Stejně jako je nevyčerpatelné téma samotné, nelze ani v první (ani v druhé) práci tohoto druhu zohlednit všechny aspekty a úměrně úrovni a rozsahu diplomové práce je žádoucí učinit zúžení zkoumané problematiky (Occamova břitva) v zájmu operacionalizace a proveditelnosti práce.

Výsledkem diplomantova úsilí je práce, která – mj. díky pravidelným a vyčerpávajícím konzultacím – zcela naplňuje zadání školitele. Práci tak nemohu hodnotit než jako „výbornou“, přičemž o celkovém hodnocení rozhodne obhajoba.

PhDr. Jaroslav Špirk, Ph.D.

V Bruselu dne 3. ledna 2018